

NIKOLA VULETIĆ

Sveučilište u Zadru

Odjel za francuske i iberoromanske studije

Obala kralja Petra Krešimira IV, 2, HR – 23000 Zadar

ETIMOLOŠKE BILJEŠKE S HRVATSKIH OTOKA I OBALE (UZ VINJINE "JADRANSKE ETIMOLOGIJE")

Ovaj je rad u sadržajnom i metodološkom smislu nastavak članka "Dopune *Jadranskim etimologijama* Vojmira Vinje. Prvi prilog", objavljenog u drugom broju časopisa *Croatica et Slavica Iadertina* (2006). I svrha mu je ista: na temelju podataka prikupljenih u toponomastičkim i dijalektološkim istraživanjima provedenima na hrvatskim otocima i obali od sredine 2006. do kraja 2010., korisnim potvrdama dopuniti već postojeće natuknice u *Jadranskim etimologijama* kojima se bilo osnažuju, bilo korigiraju Vinjini etimološki prijedlozi, popuniti veće praznine u mreži terenskih potvrda za neke likove te ponuditi etimološka rješenja za dosad neobrađene likove. Likovi koje donosimo mahom su romanskog, uglavnom dalmatskog porijekla.

KLJUČNE RIJEČI: *dalmatski jezik, etimologija, hrvatski jadranski govori, južnotalijanski dijalekti.*

UVODNE NAPOMENE

U drugome broju časopisa *Croatica et Slavica Iadertina* (2006.) objavljen je članak pod naslovom "Dopune *Jadranskim etimologijama* Vojmira Vinje. Prvi prilog"¹. Pod tim bez sumnje pretjerano odvažnim naslovom krio se pregršt etimoloških priloga kojima je glavni cilj bio odgovoriti na poziv akademika Vojmira Vinje koji je, prilikom predstavljanja *Jadranskih etimologija* u palači HAZU (veljača 2005.), uputio mladim jezikoslovcima, osobito onima sa Sveučilišta u Zadru, koje je rado nazivao *svojom zadarskom dicon*: uhvatiti se posla u dopunjavanju Učiteljevih etimoloških rješenja, popunjavati mrežu potvrda i odvažiti se na nove prijedloge, na isti način kako je on pristupio *Etimologijskom rječniku* svoga učitelja, Petra Skoka. Ne smatrajući ni u kojem trenutku da ću biti sposoban Učitelju odgovoriti na isti način na koji je ovaj odgovorio Petru Skoku, pa niti nakon mnogo godina, odvažio sam se na odgovor u nastavcima i objavio spomenuti članak, predavši ga akademiku Vinji na dar i bespoštednu kritiku. Kritika je, međutim, bila pozitivna te je poslužila kao poticaj za nastavak posla. Nastavak slijedi u ovome prilogu koji

---

¹ Vuletić 2006.

sam, zbog prisutnosti kako kvarnerskih, tako i dalmatinskih otočnih likova, ali i potvrda iz nekih obalnih mjesta, odlučio nazvati kako stoji u naslovu. Obradene natuknice zasnivaju se na terenskim istraživanjima provedenima od sredine 2006. do kraja 2010., recentnijim dijalektalnim rječnicima te na u međuvremenu objavljenim opsežnim toponimijskim korpusima zadarskog arhipelaga (Skračić (ur.) 2006, 2007 i 2009).

Samo ukratko ponovit ću temeljne odrednice izbora likova i metodologije rada koje su već iznesene u Vuletić 2006. Konceptija ovoga priloga uvjetovana je konceptijom *Jadranskih etimologija (JE)*. Svaka se novina unosi pod onom lemom iz *Jadranskih etimologija* pod kojom se nalazi lik o kojem je riječ (uz navođenje prvih nekoliko riječi Vinjina teksta), bilo da mu se areal proširuje novim potvrdama (npr. *blôndavina*), bilo da je riječ o novom etimološkom prijedlogu (npr. *kolùba*). Ovo, naravno, ne vrijedi za likove koji se dodaju kao apsolutne novine. Kako je riječ često o dopunama koje se tiču rasprostranjenosti nekog lika, i to na temelju neobjavljene građe iz terenskih istraživanja, popis literature na kraju priloga relativno je skroman. Sukladno konceptiji *Jadranskih etimologija*, izbjegavaju se bilješke na dnu stranice, te se svako pozivanje na literaturu bilježi u tekstu natuknice, kako je i uobičajeno u rječničkom članku. Toponimi na zadarskim otocima navode se uz broj koji im pripada u korpusima u Skračić 1996, Skračić (ur.) 2006, 2007 i 2009.

***

bêč *m* 'komad ribe' u mjestima od Marine do Primoštena. Vjerojatno stari romanizam od lat. *PĒTTIA (*REW* 6450), kao i *pěča* (usp. *ERHSJ* II, 627).

bôta *f* (1) "rupa u zidu" itd., *JE* I, 61-62. Refleksima od lat. VŎLVĚRE (*REW* 9443), preciznije *VŎLTA (*REW* 9445), valja dodati ugljanski toponim **Bôta/Böta** (Skračić (ur.) 2007, UGI 92), murterski toponim **Bûtina** te ime špilje **Bûta** u Sv. Petru. Kako pokazuju glasovne okolnosti (betacizam, vokalizacija *-l-*), riječ je o staroj romanskoj posuđenici, ali tek nakon duljenja naglašanih otvorenih romanskih *e* i *o* u otvorenoj penultimi, kako pokazuje *o > u* (usp. Holzer 2007: 35, 37). Nije jasno zadržavanje *o* u *Bôta/Böta*.

Bûbanj *m top* zemlje u uvali Makirina. Ovaj je toponim zabilježen na terenu bogatom vodom pa se nameće povezivanje sa zadarskim srednjovjekovnim hidronimima *Bubagn* (studenac) i *Bubgnane* (naselje), usp. Skračić 1998, 224. Pitanje etimologije i dalje ostaje otvoreno.

Čarkulôta *f top* predio na Vrgadi (Skračić (ur.) 2009, VRA 84). Dalmatski prežitak od lat. CIRCULATA, sa znakovima ranoga posuđivanja u hrvatski (druga palatalizacija, romansko *e* (< lat. *ĭ*) odraženo kao *a*, usp. CĪVĪTAS, -ĀTE > *Čàvtat*, CISSA > *Čàska*) i sa sačuvanim bezvučnim okluzivom *-t-*. Nije usamljen u istočnojadranskoj toponimiji, usp. rt *Krkłant* na Rabu (Skok 1950, 59), a s hrvatskim sufiksom i otočić *Crklica* kod Korčule.

Čerigul *m top* otočić u nizu *Totovišnjāci*, Jezera. Finka i Šojat (1973-1974) bilježe *Cerĭkul* i *Cerĭgul*. Ovaj je nesnim očito romanskoga porijekla, no teško je odrediti koji mu se oblik nalazi u osnovi, kao i je li taj oblik mletački ili predmletački. Ako je u pitanju mletački, s formalne se strane nameće *chierego* (Boerio, 166) 'svećenik',

što onda sa semantičke strane nalazi paralelu u nesonimu *Žakân* u Kornatima. Ovo nagađanje izgleda manje neuvjerljivo kada se zna da je lat. CLĒRĪCA (REW 1985) u većem broju romanskih jezika sačuvano u značenju ‘tonzura’, ‘krijesta’, ‘potiljak’, a slika sadržaja ‘tonzura’, ‘glava svećenika’ u osnovi je toponima kao što su *Opât* (Kornat), *Fruâtar* (Kali) i *Kâkma* (usp. ERHSJ II, 65, s. v. *kâuka*). Ostaje, međutim, problem oblika *Cerîkul* koji izgleda stariji. Unutar istog semantičkog polja (‘glava’) moglo bi se pomišljati i na kakav refleks lat. CĚRNĪCULUM (REW 1933), što Cortelazzo i Marcato u *DEDI*, 62, s. v. *cernéli* (furlanski ‘fronte’, ‘cervello’) ispravljaju u *cĕrnĭcûlu*, no sve ostaje u domeni nagađanja.

Drmûn *m top* vrh na Brošćici, otok Murter (podatak s terena) i zemlje u Modravama (ljubaznošću Ivane Škevin). Dodati Skokovom članku *drmun* (ERHSJ I, 441). Vrijednost murterskoga i modravskoga toponima je iznimna jer su dosada refleksi grč. *δρυμών* "Eichenwald", preuzeti preko dalmatskog, bili potvrđeni samo u općem leksiku i toponimiji Krka i Raba. Zasad nema dokaza da je *drmun* u Dalmaciji imao apelativnu vrijednost.

Frnâža *f top* Jüžnja i Zmörašnja dvije uvale na Ugljanu, Lukoran (Skračić (ur.) 2007, UGD 14, UGC 120), **Furnâža**, pašnjak u konfinu Barbatu (Pag), podatak s terena. Dodati Skokovom članku *fornaža* (ERHSJ I, 526) radi bolje potvrđenosti na terenu (Skok navodi tek "čakavci, 16. v."). Ovaj venecijanizam (*fornasa*) posve je nestao iz uporabe na zadarskim otocima, gdje govornici koriste samo termin *japlĕnica*/*japnjĕnica*, a nije potvrđen ni u toponimiji vanjskog i srednjeg niza zadarskih otoka (usp. Indeks u Skračić 1996).

hlôndavina *f* (Brusje, ZDZb 7, 466) itd. *JE* I, 200. Skupnim nazivima za "divlju ribu" (mačke, psi, raže) koji po Vinji nastavljaju grč. *μελανδρῦς* valja dodati likove brojnih potvrda s terena, od Hrvatskog primorja do Brača, čime se areal ovoga grecizma znatno proširuje: **hândrovina**, Rivanj (Radulić 2002: 107); **hjändrina**, Betina, Murter; **hjandrövin**, Betina; **hljândrovina**, Kolan (Oštarić 2005: 106); **lândovina**, Crikvenica, Trogir, Okrug, Split, Milna, Postira, Povlja, Sumartin, Supetar, Sutivan; **lândrovina** i **landrövin** na Ugljanu (Kukljica, Lukoran, Poljana, Preko, Sutomišćica, Ugljan), na Pašmanu (Neviđane, Pašman, Tkon, Ždrelac) i na obali (Biograd, Turanj, Sukošan, Sv. Filip i Jakov, Vodice), ali i na Korčuli; **lôndovina**, Bol.

hrĕb *m* ‘korijen masline’, Preko (otok Ugljan), podatak s terena; u Kukljici **hrĕb** ‘cjepanica, klada’ (Maričić 2000: 87), ‘deblo, panj’ u Salima (Piasevoli 1993: 107), od čega i **hrebljĕ** ‘odsječene grane maslinove’; u Rivnju **hrjĕb** ‘korijen drveća, panj’ (Radulić 2002: 108). Na Pagu u Povljani **hrĕb** ‘panj’ (Tičić 2004: 125), u Kolanu **hrĕb** ‘debeli panj’ (Oštarić 2005: 147). U Salima (Dugi otok) se u ovo semantičko polje, vjerojatno zbog formalne sličnosti, umiješalo i **hrĭpa** ‘donji dio stabla, panj’ (Piasevoli 1993: 107) koje etimološki nema veze s *hreb*. Na Hvaru (Brusje) **hrĕb** ‘trupac posječena stabla’ (Dulčić, Dulčić 1985: 468; isto u *ČDL* I, 272). Ove su dopune utoliko značajne što se iz Skokova članka *hreb* (ERHSJ I, 686) uopće ne vidi se da je ovaj lik u uporabi na sjevernodalmatinskim i na srednjedalmatinskim otocima.

hljĕma *f* ‘loša rakija’, Dobropoljana (Pašman), Preko (Ugljan), Veli Iž, podatci s terena; **hljĕma** ‘rakija loše kvalitete’ u Kukljici (Maričić 2000, 85). U Velom Ižu i **hljâma**, odakle pridjev **hljâmav**, u drugim mjestima **hljĕmav**, ‘slab, klimav, mlohav’,

primjenjiv na različite sadržaje, od uporabnih predmeta do muškog spolnog organa. Na Pagu **hlëma** 'meka rakija' u Poveljani (Tičić 2004, 124), u Kolanu **flëma** 'razvodnjena rakija' (Oštarić 2005, 115), a tako i u Salima (Piasevoli 1993, 86). Ove bi likove valjalo dodati u Skokov članak *flegma* (ERHSJ I, 521-522) jer se zadarskootočni likovi formalno (uz promjenu *f-* > *h-*) i sadržajno podudaraju s istroromanskim *flema* "plaviš (ŽK), ultimo avanzo di acquavite" (ERHSJ, id.) i poljičkim *plema* "acquavite debole e cattiva" (ERHSJ, id.). Tekavčić (1993, 183) je oprezan: "Po tom kriteriju [sačuvana grupa *fl* – op. N. V.] potječu iz predvenetskih slojeva riječi kao *flema* 'loša rakija' (<*phlegma*; s. v. *flegma*) [ako to nije učena riječ]". Mislimo ipak da je takav oprez suvišan jer glasovne promjene u nekim romanskim idiomima u kojima su zabilježeni refleksi od PHLEGMA (REW 6468), a osobito naše *fl-* > *pl-*, pokazuju da je ovaj grecizam mogao biti dijelom već vulgarnolatinskoga leksika: tarent. *fyoma*, okc., kat. *flema* i *fleuma*, šp., port. *flema*, frankoprov. *flüma*. Ako smo u pravu, *hljema* je u nas dalmatska posuđenica, a u Istri istroromanska (istriotska). Značenja koja nalazimo na Pirinejskom poluotoku (kat. 'humor espès que surt d'un cos natural per la destil·lació', DCVB, s. v. *flema*; šp. 'aguardientes obtenidos de la destilación de orujos de uva fermentados', DRAE, s. v. *flema*), kao i u tal. ('residuo acquoso di una distillazione alcolica', VDLI, s. v. *flemma*) bliska su našima. Francusko *flemme* 'sentiment de paresse, désir de ne rien faire' je posuđenica iz talijanskog (usp. TLFJ, s. v. *flemme*).

karûtula *f* "uskršnji kolač", Murter itd. JE II, 70. Ovome liku treba dodati **karitula** (Vodice), **karitula** (Zlarin), **karôtula** 'pogača s jajem utvrdo', Rogoznica, a u Pirovcu 'pogača bez jaja utvrdo', **karûtula** (Prvić) te šibensko **gàritula**. Time postaje jasno da obala i otoci šibenskog područja tvore kompaktan areal sa srednjedalmatinskim *garitula* (JE I, 173; Gačić 2007, 54).

kilûš *m zool* 'dagnja', *Mytilus galloprovincialis*, Ugljan. Usamljeno i nejasno.

kikara *f* 'mala posuda od pečene zemlje iz koje se pije rakija' Murter, podatak s terena. Usp. i murterski izraz *piti rakiju na kikare*. Skok (ERHSJ I, 358, s. v. *čikara*) dubrovačko *kikara* i bokeljsko i dalmatinsko *čikara* smatra venecijanizmom (*cicara*, pored *cicchera*), a za dalje porijeklo navodi "meksikanska (yokut) riječ *gicatl* koja je u Evropu došla preko španj. *jicara*, *chicara*". Oko meksičkog porijekla riječi složni su i talijanski i španjolski rječnici (v. npr. *chicchera* u VDLI i *jicara* u DRAE). Onaj tko u *Index rerum* u Leljak 2006, str. 428 pronađe riječ *chicara*, mogao bi posumnjati u prihvaćena etimološka rješenja jer se podatak odnosi na natuknicu iz inventara br. 4, sastavljenog 1339. godine: do španjolskog osvajanja Meksika proći će još dva stoljeća. Natuknica iz indeksa odnosi se na redak na str. 45, gdje izdavač čita: *Item lento I de sumer et chicara I*. Riječ je, međutim, o pogrešnom čitanju jer se uvidom u originalni dokument dade utvrditi da u tom retku stoji: *Item leuto I da sunar e chitara*.

kòkara *f* (Lika) "rđavo granje iz šikare" itd., JE II, 90. Dalmatskim refleksima lat. CACARIA valja dodati toponim *Kokàra* u Kukljici (Skračić (ur.), 2007, UGI 62), ne zbog kakvih novosti vezanih uz etimologiju, već zbog slabe potvrđenosti na terenu (kod Vinje samo Vrgada).

kolüba *f* "duguljasti kruh", Nerezine itd., JE II, 92. Donosimo brojne potvrde s terena koje omogućuju povezivanje kvarnerskih likova u značenjima 'duguljasti

kruh', 'štruca kruha', 'glava kruha' i vrgadinskoga lika u značenju 'uskršnji bijeli kruh s jajima': **kolüba** 'glava kruha', Orlec, Unije, Ilovik, 'vëla lãnda krüha', Selce; **kõliba** 'uskršnja pogača', Senj; **kolübica** 'beskvasni kruh', Bribir (Vinodol); **kolüba** 'okrugli kruh', Lun; **kolüba** 'uskršnja pletenica s tvrdo kuhanim jajem', Novalja, Poveljana, Novigrad (Dalmacija), Vir, Molat, Silba, Ugljan, Lukoran, Kukljica, Pašman, Bibinje, Sukošan, Sv. Filip i Jakov, Biograd, Pirovac; **kõluba** 'isto', Obrovac; **kulüba** 'isto', Ist; **kolübica** 'isto', Kolan. Iz ovih se potvrda vidi da *kolüba* i varijante pokrivaju gotovo sav otočni prostor (i neke obalne punktove) od Kvarnera do Vrgade. No kod sjevernih likova, zaključno s Lunom, osnovno je značenje 'glava kruha', a počevši od Paga, preko zadarskih otoka i obale, do Vrgade i Pirovca značenje je isto kao u lika **polüba** (v. dolje). Iznimku među kvarnerskim punktovima čine Omišalj, gdje je *kolüba* 'vrsta kruha oblikovana slično pletenici' (Mahulja 2006, 120), te Baška i Barbat (Rab), gdje je značenje identično onom zabilježenom na zadarskom otočju. Što je još značajnije, likovi *kolüba* i *polüba* od Raba do Biograda izmiješani su s likom **golübica** koji ima posve isto značenje. Južno od Vrgade i Biograda ovaj se areal nastavlja na drugi kompaktni areal na kojem nalazimo **karütula**, **karitula**, **garitula**, gdje su se pomješali refleksi od *CARRUCULA i *GALLICULA (usp. *ERHSJ* II, 159; *JE* II, 70). Kako u nastavljačima ovoga lika, tako i u nastavljačima lat. *PALUMBUS (v. ovdje **polüba**) te u našim nazivima slavenskog porijekla za uskršnju pletenicu s jajem *golübica*, *kokòšica*, *gùšćica* (v. gore) i *tić* (Medulin, Gologorica), riječ je o metafori *ptica* (*kokoš ili golub*) → *uskršnji kruh s jajem*. U Tkonu (o. Pašman) se uskršnja pletenica naziva **bravarica**, a u Vinišću (o. Hvar) **bravār**, što se formalno podudara s ornitonimima **bravarica** 'ptica *Turdus pilaris*', Dračevica (*ČDR* I, 73), **bravarüša** 'drozd imelaš', Brusje (Dulčić, Dulčić 1985, 410) i **bravarün** 'neka ptica' (Roki 1997, 40). Stoga je moguće zapitati se ne krije li se iza lika *kolüba* lat. CÕLÛMBUS, -A (*REW* 2066) mjesto grč. κόλλυβον (Vasmer, Vinja), čemu se glasovne okolnosti ne protive. Semantička veza između pogače s jajem i ptice je, vidimo, čvrsta, čvršća nego što to može biti veza između spomenute slastice i κόλλυβον 'frumentum coctum'. Treba, međutim, voditi računa i o značenju što ga *kolüba* ima na sjevernom Jadranu, a koje ne počiva na metafori *ptica* → *uskršnji kruh*.

kõmārča *f iht* "ovrata, lovrata, podlanica", *Chrysophrys aurata* itd., *JE* II, 92-93. Refleksima grč. κόμαρις u hrvatskoj obalnoj toponimiji valja dodati: **Komõre**, **Komõrnik**, **Komõrnjak** na Pašmanu (Skračić (ur.) 2006, PAA 38, PAD 41 i PAE 8.0, PAD 58) i **Komõrak** i **Komõrica**, **Komõrje** na Ugljanu (Skračić (ur.) 2007, UGF 191, UGF 29). Vrijedno je istaknuti da se refleksi grč. κόμαρις u toponimiji uglavnom nalaze na području na kojem se riba *Chrysophrys aurata* ne naziva *kõmārča*, već nosi neki drugi naziv.

konjâta *f iht* "morski pas", Trpanj itd., *JE* II, 96-97. Našim nazivima za pripadnike reda Squaliformes izvedenima od *CANIA (*REW* 1584a) svakako treba dodati murtersko **kanija** 'morski pas'. Time vrgadski lik *kanjija* prestaje biti usamljenim predstavnikom ovog latinskog etimona u sjevernoj Dalmaciji.

koprtla *f* "zasjeda, zamka (?)", *JE* II, 98. U Kolanu na Pagu postoji **koprtlja** u značenju 'očišćena ovčja ili janjeća crijeva, oprana i vezana u čvor', dok se u Skradinu **kõprtal** naziva jelo od janječih iznutrica, slično bračkom *vitalcu*. Dok je Vinjina etimologija nesumnjivo točna (COOPERTULA ili COOPERULUM), ne znamo u kakvoj bi semantičkoj

vezi stajala *koprta* u značenju ‘zasjeda, zamka’ iz rječnika fra Josipa Jurina, iz kojega potječe lik što ga donosi Vinja, s likovima što ih ovdje donosimo. Doduše, jasna je sadržajna veza između *plesti* i *vezati u čvor*. Valja međutim napomenuti da značenje ‘pripravljati zasjede, snovati zasjede’, što ga Jurin donosi za izraz *plesti komu koprta ispod mukla*, ne mora nužno značiti i da *koprta* znači ‘zasjeda, zamka’. Izražavanje u metaforama osobita je značajka idiomatskih izraza i poslovice. Sudeći po sačuvanoj skupini *-tl-* riječ je o posuđenici iz dalmatskog.

Landin *m top* poluotok na jugozapadnoj strani otoka Pašmana (Skračić (ur.), 2006, PAG 103). Najstarije povijesne potvrde su *Longin(o)* (1314., 1323.) te *Lanzin* (1524.). Kad se zna da u srednjovjekovnih zadarskih bilježnika grafem *g* vrlo često ima palatalnu vrijednost (npr. slavenska prezimena na *-ić* često se pišu sa *-ig*), onda nam je, u svjetlu današnjeg izgovora, jasno da se *Longin* imalo čitati *Lončin. Kako ovaj oštri poluotok s tankom prisligom uistinu podsjeća na koplje, mislimo da je *Lončin dalmatski refleks s deminutivnim sufiksom lat. LANCEA (REW 4878). Poluotok slične konfiguracije na otoku Lavsi u Kornatima zove se *Lônča*. Mlečanima je lik očito bio proziran, pa je restituirano *a* koje je prodrlo i u narodni izgovor.

Lamjana *f top* ime dviju uvala na Ugljanu (*Muâla L.* i *Vêla L.*, Skračić (ur.), 2007, UGH 60 i UGH 43), poznatih još i kao *Muâla Lūkà* i *Vêla Lūkà*. Na prvi pogled ove dvije varijante nemaju ništa jedna s drugom. Zanimajući pridojce, hrv. *lūkà* nije nam ni od kakve pomoći u razrješavanju etimologije očito romanskog oblika *Lamjana* (usp. Skok 1950, 109). Zbunjujuće je i to što bi obje uvale mogle nositi kako determinant *vêla*, tako i *mûala*, jer razlika u stvarnoj veličini ove dvije uvale nije upadljiva. Do prijedloga za etimološko rješnje oblika *Lamjana* dovodi nas povijesna potvrda *Lammianschiça Bielça* iz 1385. Mislimo da je ovdje riječ o romansko-hrvatskoj tautološkoj tvorbi: *Lamjana* je po nama dalmatski refleks lat. *ALBINIANA (od ALBUS, REW 331), s metatezom kao u ALBONA > *Labin* te s disimilacijom *-bnj -mnj -mlj* (*Labnjana > *Lamnjana* > *Lamljana*, usp. *Bneci* > *Mleci*), a koji semantičku paralelu nalazi u hrv. *Bielça*. Valja napomenuti da se u govorima nekih obližnjih mjesta ove uvale zovu *Labjana*, što je oblik koji je i Mate Kapović zabilježio u Kalima (usmeno priopćenje), kao i *Lamnjana*, što je oblik dobro potvrđen u XVI. i XVII. st. (*Lamgnana*, *Lamgniana*). Determinant *vela* očito je preinaka od *bela*, i to vrlo uobičajena (usp. imena otočića *Mâli*, *Srđnji* i *Bêli* kod Iža, gdje Skračić (1996: 165) s pravom ističe da kod oblika *Bêli* riječ o betacizmu (< *Vêli*), pri čemu ova tri nesonima dolaze u logični suodnos). U trenutku kad je *Bêla Lamjana* postala *Vêla Lamjana*, njoj susjedna uvala postala je *Muâla Lamjana*, ne zato što je stvarno manja, već zato što je pučkom etimologijom uvrštena u par *veliko - malo*. Da to nije usamljen slučaj dvostrukog hrvatsko-romanskog imenovanja, do kojega može doći kako zbog međusobnog razumijevanja, tako i zbog međusobnog nerazumijevanja, svjedoči nam serija toponima *Punta Arta/Punta Rata* (Olib, Iž, Dugi otok, Ugljan, Pašman, Murter), kao i svojevrсни dvostruki dalmatizam *Splaxine uel Umbulaz* (v. ovdje pod natuknicom **Limbulac**).

Limbulac i **Umbulac** *m top* ime strmoga predjela uz more, Lukoran (Skračić (ur.) 2007, UGD 45). Da je riječ o predmetačkom refleksu lat. LÛMBÛLUS (REW 5159) jasno svjedoči povijesna potvrda iz 1540. *Splaxine seu Limbulaz*, gdje su izjednačena dva lika, od koji je prvi utemeljen na grč. riječi za bok *πλάγιος* (v. ovdje pod natuknicom

pläža), a drugi na latinskoj. Ovaj toponim valja dodati Skokovom članku *lūmbul* (ERSHJ II, 330), ali ne kao izvedenicu od tal. *lombolo*, jer je riječ o nešto mlađoj posuđenici iz dalmatskog, kako pokazuje glasovno stanje te odbacivanje početnog *l-*, shvaćenog kao član.

Lukorân *m top* naselje na otoku Ugljanu (Skračić (ur.) 2007, UGD 100). Na terenu smo kasnije zabilježili i **Lukorûn**. Skok (1950, 105; ERHSJ II, 329) ovaj toponim izvodi iz rimskog imena *Lucarus*, "upotrebljavanog i u srednjovjekovnoj Dalmaciji". Jedna potvrda iz 1289. govori, međutim, o *insula Corano in valle Sancti Laurentii*, pri čemu termin *insula* ima značenje 'naselje', a ne 'otok'. Riječ je, dakle, o naselju *Corano* u dolini (ne uvali) Sv. Lovre. Skok (1950, 109, bilj. 3) drži da se piše "insula de Corano zbog toga, što su latinizatori shvatili početni slog *lu-* kao starodalmatski član". No, iznad najstarijega dijela naselja Lukoran nalazi se lako uočljivi, razvučeni i nazubljeni vrh koji se u Lukoranu naziva *Kûranj* (Skračić (ur.) 2007, UGD 10), a u Ugljanu *Kûran*, potvrđen 1448. kao *monte vocato Curan* (Hilje 1994: 55). Stoga je možda prikladno zapitati se nije li *Lukoran* zapravo *U Kuran (usp. *Ugljan* < *U Gljan, gdje je *u* hrvatski prijedlog, a *Gljan normalni čakavski rezultat razvoja lat. GELLIANU), s kasnije sraštenim romanskim članom *l-* (usp. ovdje *Lîmbulac/Ūmbulac*, gdje je *L-* "pogrešno" interpretirano kao romanski član).

1. **palunbār** *m* "maleni krušić", Trogir itd., *JE* II, 241. Vinja (loc. cit.) smatra da je trogirski lik mogao biti preuzet iz južne Italije "gdje nalazimo u Brindisiju i Tarantu *palòmma* "pane pasquale con un uovo nel mezzo, di diverse forme [...] a u abruc. *palòmme* "dolce pasquale". Međutim, opisana vrsta uskršnjega kolača naziva se **polûba** u Velom Ižu, Preku (o. Ugljan), Banju i Dobropoljani (o. Pašman), **polûbica** u Velom Ratu (Dugi otok), Božavi (Dugi otok), Žmanu (Dugi otok) i na Rivnju, a **pôluba** u Ražancu (sve podatci s terena). Na Ižu je zabilježena i varijanta **pôljûba** (Martinović 2005, 285). Ista se slastica u mnogim našim obalnim i otočnim mjestima naziva *golubica*. Formalni (rom. protoničko *a* > hrv. *o*, rom *um* > hrv. *u*) i semantički razlozi navode nas da u ovim oblicima gledamo nastavljache lat. *PALŪMBUS, -A (*REW* 6181), primljenima iz dalmatskog. Osim toga, trogirsko *palunbār* ne može biti posuđenica iz južnotalijanskih dijalekata jer u njima skupina -MB- pravilno prelazi u -mm, od Abruca do Brindisija, u italomanskim likovima (usp. *palomma*, Avezano, Cagnano Varno, Rodi Garganico, Ostuni, podatci s terena; usp. i likove koje donosi Vinja). Skupina -MB- u južnoj Italiji čuva se samo na jugu Kalabrije (usp. kartu br. 1151 *il piccione – i piccioni* u AIS). Usp. ovdje **kolûba**.

petrār, -ára *m* "kamenolom", Korčula itd., *JE* III, 28. Refleksima lat. PETRARIUM (*REW* 6445a) u Vinjinom članku valja dodati toponime **Padrôla/Padrôra** (Preko, Skračić (ur.), 2007, UGF 164), **Pladâre** (Kukljica, Skračić (ur.) 2007, UGJ 2) i **Petrâla** (Žižanj, Skračić (ur.) 2006, PAI 1.16), sve stari kamenolomi. Ne mora biti, kako drži Skok (*ERHSJ* II, 671, s. v. *pjetrica*), da je razvoj *tr* > *dr* nužno pokazateljem mletačkoga porijekla (usp. venecijanizam *petrâda*, sa sonorizacijom -t- > -d-, ali sa sačuvanim *tr*). Sufiks -ara, disimilacijom izmijenjen u -ala u nekim primjerima, promjena protoničkog *e* > *a*, te ekstremna disimilacija u *Pladâra*, prije ukazuju na dalmatski kao na izvor posuđivanja. Paralele u toponimiji srednjeg i vanjskog niza zadarskih otoka (Skračić 1996) uključene su u Vinjin članak.

plāža *f* "žalo", Sutivan itd., *JE* III, 51-52. Vinjinim dalmatskim nastavljajima grč. πλάγιος 'qui présente le flanc' valja dodati toponime **Splāža** (Ždrelac, Skračić (ur.) 2006, PAA 148), **Plāžine** (Tkon, Skračić (ur.) 2006, PAH 31) i **Splāžine** (Lukoran, Skračić (ur.) 2007, UGD 34). Da je Vinjino odbijanje povezivanja naših toponima s internacionalizmom *plāža* posve utemeljeno, govori i objašnjenje ispitnika iz Ždrelca: *Splāža ni plāža*. Na drugim našim otocima konfiguracija terena koja je na zadarskim otocima imenovana refleksima grč. πλάγιος obično nosi ime *Lēbra* (Lun i Novalja na Pagu, Premuda, Silba, Dugi otok, Iž, usp. Indeks toponima u Skračić 1996) ili *Plēce* (Dugi otok, Silba, Novalja, usp. id.), pri čemu su formalno-semantičke paralele više nego očite. Skokova (*ERHSJ* II, 673) i Vinjina etimologija osnažena je i podatkom da se lukoranske *Splāžine* zovu još i *Līmbulac/Ūmbulac*, što je dalmatski refleks lat. LŪMBŪLUS (s hrvatskim dočetcim, v. ovdje **Līmbulac**).

Prkljūg *m top* široka, razvedena uvala na Ugljanu (Skračić (ur.) 2007, UGC 115). U srednjovjekovnim izvorima *Porto Longo* te *Prechluch* (1367.), pri čemu se jasno kaže *Prechluch siue Porto Longo*. Riječ je o dalmatskom prežitku od lat. PŌRTUS (*REW* 6680) + LŌNGUS (*REW* 5119) koji pokazuje znakove rane integracije u slavenski sustav (gubljenje prednaglasnih vokala i rom. *un* > hrv. *u* (usp. JUNCTU > *Žut*). Promjena *tl* > *kl* je u dalmatskom normalna pojava (usp. *Vetula > *Vetla > *Vekla*, dalmatsko ime za Krk, RŌTŪLUS > *roklo*). Ovamo spada i ime uvale *Prklog* kraj Labina.

Putīne *f top* zemlje u plodnom polju, Mali Pašman (Skračić (ur.) 2006, PAE 103). Ovaj je toponim na prvi pogled proziran i naoko svediv na hrv. *put*. Ipak, na odbacivanje lakoga rješenja navode dvije okolnosti: prvo, referent se ne nalazi ni na kakvom putu; drugo, značajnije, ovaj je toponim okružen drugim toponimima koji ukazuju na vodom bogato i kvalitetno zemljište: *Plivare* (Skračić (ur.) 2006, PAE 81), *Studēnac* (Id., PAE 96), *Jādra* i *Jādro* (Id., PAE 99), *Podvrtline* (Id., PAE 97), *Vrutāk* (Id., PAE 107), *Plāsē* (Id., PAE 113) i *Podvōrnice* (Id., PAE 114). Stoga bi *Putīne* mogle predstavljati refleks lat. PŪTEUS (*REW* 6877). Odsutnost palatalizacije (u ranom romanskom moralo bi biti *potsu, što se vidi iz hrv. *pūč*, usp. *ERHSJ* III, 65-66, s. v. *pūč* i Holzer 2007, 127) nije zapreka ovakvom zaključivanju: u toponimiji Dalmacije potvrđeni su refleksi lat. PŪTEUS u kojima nema traga palatalizaciji: *Pūtevac* (Zadar) i *Pūtičanje* (Skračić 1998, 225).

1. rāpa *f (gen pl rōp / rāpih)* "prirodni prosjed, rupa u krševitu tlu", Vis itd., *JE* III, 109. U Vinjinu članku, među glagolima koji su hrvatska tvorba prema imenici *rāpa* < lat. RUPES, nedostaju upravo potvrde za unutarnji niz zadarskih otoka i neke srednje i vanjske otoke: **rapāti** 'duboko kopati', Unije, Premuda, Veli Iž, Mali Iž; **rāpati** 'duboko kopati', 'pripremati teren za sadnju vinograda', Dobropoljana, Nevidane, Tkon, Turanj, Sv. Filip i Jakov, Vodice; **trapāti** 'isto', Kali, Kukljica, Preko, Ugljan; **trāpiti** 'isto', Lukoran, Sutomišćica. Svi podatci su iz terenskih istraživanja.

Sakatūr i **Sakatūr** *m top* izraziti kamen na Velom Školju (Kali, Skračić (ur.) 2007, UGI 1.4.), **Sakatūr** "teren podalje od mora na kojemu su se navodno sušile mreže", Dugi otok (Skračić 1996, DOR 1.2.3.), **Sakatūr** "NE rt [uvala] Kalpića", Premuda (Skračić 1996, PRC 1.1.11.) i **Sakaturīna** "teren uz more", Molat (Skračić 1996, MOC 1.1.12.). Ovamo i **Sakadūr** improvizirani tor za ovce na otočiću Tramerka, Molat (Skračić 1996, MOB 2.3.2.). U Kornatima **sakatūr** kao apelativ znači 'mjesto

na kojem se skupljaju ovce na malim i usamljenim otocima'. Skračić (1991: 26) je dobro uočio paralelu između takvih torova i *sàke*, ljevkastog dijela mreže u kojem se, za izvlačenja, skuplja sva riba. No veza s refleksima lat. *SACCUS* (REW 7489) možda je i slučajna. S formalne strane našim se oblicima bliži čini lat. *SĪCCATŌRIUS* (REW 7895), što je i Skokov prijedlog (v. Skok 1950, 95), a čiji su refleksi dobro potvrđeni u romanskim jezicima. Ostaje, međutim, problem semantičke veze između značenja koja refleksi lat. *SĪCCATŌRIUS* imaju u romanskim jezicima 'mjesto na kojem se suši voće' i u nas zabilježena značenja.

zimbil (zabilježeno i **zimbīl**) *m* "košarica za priručni alat u brodogradilištu", Korčula itd., *JE* III, 322. Kočulanskom liku dodajemo **zimbīlj** 'krpa u koju se slažu mreže', Ist (podatak s terena), čime se areal ove posuđenice iz južnotalijanskih dijalekata proširuje do sjeverne Dalmacije. Na Istu je nešto znatniji semantički otklon od osnovnoga značenja 'košara', potvrđenoga na Korčuli, u južnoj Italiji i u albanskom, no ta okolnost u bitnom ne utječe na etimologiju.

Žūnkāl *m top* ime morskog prolaza između Ugljana i Rivnja, Ugljan (Skračić (ur.) 2007, UGA 1). Potvrđen razmjerno kasno, tek 1625. kao *Zuncalo* i 1628. kao *Zunchalo*, ovaj toponim sasvim izvjesno predstavlja dalmatski refleks lat. *JŪGŪLUM* (REW 4609), kako potvrđuju hrvatski ekvivalent *Ždrelac* i brojne varijante tipa *Sdrelaç*, *Iugum* i *Iocum* u srednjovjekovnim izvorima. U *Žūnkāl* glas /n/ može biti umentut, a možda se duguje i kontaminaciji s *JŪNGŪLA* (REW 4621)

LITERATURA

AIS = Karl J a b e r g, Jakob J u d, 1928-1940: *Sprach- und Sachatlas Italiens und der Südschweiz*. 8 sv., Ringier, Zofingen.

Boerio = Giuseppe B o e r i o, 1856: *Dizionario del dialetto veneziano*, Giovanni Cecchini Editore, Venezia [Ristampa anastatica Giunti Martello, Firenze, 1983].

ČDL = Mate H r a s t e, Petar Š i m u n o v i ć, 1979: *Čakavisch-Deutsches Lexikon. Teil I*, Böhlau Verlag, Köln – Wien.

DCVB = Antoni Maria A l c o v e r, Francesc de Borja M o l l, 1930-1962: *Diccionari català-valencià-balear* <<http://dcvb.iecat.net>> (29. siječnja 2010.)

DEDI = Manlio C o r t e l a z z o, Carla M a r c a t o, 1992: *Dizionario etimologico dei dialetti italiani*, UTET, Torino.

DRAE = Real Academia Española. *Diccionario de la lengua española. Vigésima segunda edición* <<http://www.rae.es/rae.html>> (29. siječnja 2010.)

Jure D u l č i ć, Pere D u l č i ć, 1985: *Rječnik bruškoga govora* (= *Hrvatski dijalektološki zbornik*, knj. 7, sv. 2, str. 373-747).

ERHSJ = Petar S k o k, 1971-1974: *Etimologijski rječnik hrvatskog ili srpskog jezika* [uredili akademici Mirko Deanović i Ljudevit Jonke, surađivao u predradnjama i priredio za tisak Valentin Putanec, I. A-J, 1971; II. K – *poni*, 1972; III. *poni* – Z, 1973; IV. *Kazala*, 1974], JAZU, Zagreb.

Božidar Finka, Antun Šojat, 1973-1974: "Obalna toponimija zadarsko-šibenskog kopna i šibenskog otočja", *Onomastica jugoslavica*, br. 3-4, str. 37-65 + šest karata.

Jasna Grčić, 2007: "Voci di origine latina e romanza nella terminologia gastronomica dialettale della Dalmazia", *Filologija*, br. 49, str. 51-63.

Emil Hilje, 1994: "Prilog povijesnoj topografiji zadarskog otočja", *Folia onomastica Croatica*, br. 3, str. 49-76.

Georg Holzer, 2007: *Historische Grammatik des Kroatischen. Einleitung und Lautgeschichte der Standardsprache*, Peter Lang, Frankfurt am Main et al.

JE = Vojmir Vinja, 1998-2004: *Jadranske etimologije. Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku* [I. A – H, 1998; II. I – Pa, 2003; III. Pe – Ž, 2004], HAZU – Školska knjiga, Zagreb.

Robert Leljak, 2006: *Inventari fonda Veličajne općine zadarske Državnog arhiva u Zadru, godine 1325. – 1385. Svezak 1. Prepisao i priredio Robert Leljak*, Državni arhiv u Zadru, Zadar.

Ivan Mahulja, 2006: *Rječnik omišaljskog govora*, Riječki nakladni zavod – Općina Omišalj, Rijeka – Omišalj.

Tomislav Maričić Kukljičanin, 2000: *Rječnik govora mjesta Kukljice*, Matica hrvatska Zadar, Zadar.

Žarko Martinović, 2005: *Rječnik govora otoka Iža*, Gradska knjižnica Zadar, Zadar.

REW = Wilhelm Meyer – Lübke, 1935: *Romanisches etymologisches Wörterbuch. 3. vollständig neubearbeitete Auflage*, Carl Winters Universitätsbuch handlung, Heidelberg.

Ivo Oštarić, 2005: *Rječnik kolanjskoga govora ili Ričnik mista Kolana na otoku Pagu*, Matica hrvatska Zadar, Zadar.

Ankica Piasevoli, 1993: *Rječnik govora mjesta Sali*, Matica hrvatska Zadar, Zadar.

Ladislav Radulić, 2002: *Rječnik rivanjskog govora*, Matica hrvatska Zadar, Zadar.

Andro Roki – Fortunato, 1997: *Libar Viškiga Jazika*, University of Toronto Press, Toronto.

Petar Skok, 1950: *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima. Toponomastička ispitivanja*, Jadranski institut JAZU, Zagreb.

Vladimir Skračić, 1991: "Reambulacija Skokovih toponima na otocima sjeverne Dalmacije", *Onomastica jugoslavica*, br. 14, str. 21-28.

Vladimir Skračić, 1996: *Toponimija vanjskog i srednjeg niza zadarskih otoka*, Književni krug, Split.

Vladimir Skračić, 1998: "Hidronimi na zadarskim otocima i zadarskom kopnu u XIV. i XV. stoljeću", *Folia onomastica Croatica*, br. 7, str. 221-235.

Vladimir Skračić (ur.), 2006: *Toponimija otoka Pašmana*, Sveučilište u Zadru, Zadar.

Vladimir Skračić (ur.), 2007: *Toponimija otoka Ugljana*, Sveučilište u Zadru, Zadar.

Vladimir Skračić (ur.), 2009: *Toponimija otoka Vrgade*, Sveučilište u Zadru, Zadar.

Pavao Tekavčić, 1993: "Istoromanska leksička komponenta u Skokovu *Etimologijskom rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika (ERHSJ)*", *Suvremena lingvistika*, br. 35-36, str. 177-187.

Ante Tičić, 2004: *Rječnik govora mjesta Poveljane na otoku Pagu*, Matica hrvatska Zadar, Zadar.

TLFI = *Le Trésor de la Langue Française informatisé* <<http://atilf.atilf.fr/tlfi.htm>> (29. siječnja 2010.)

VDLI = *Lo Zingarelli. Vocabolario della lingua italiana di Nicola Zingarelli*, Zanichelli, Bologna, 2005.

Nikola Vuletić, 2006: "Dopune *Jadranskim etimologijama* Vojmira Vinje. Prvi prilog", *Croatica et Slavica Iadertina*, br. 2, str. 135-144.

Nikola Vuletić, 2007: "Toponimi romanskog postanja na Ugljanu i Pašmanu", u: Vladimir Skračić (ur.), 2007, str. 345-360.

NOTE ETIMOLOGICHE AL LESSICO DELLA COSTA E DELLE ISOLE CROATE
(IN MARGINE ALLE "JADRANSKE ETIMOLOGIJE" DI V. VINJA)

RIASSUNTO

Questo lavoro, dal punto di vista del contenuto e della metodologia, è una continuazione dell'articolo "Dopune *Jadranskim etimologijama*" Vojmira Vinje. Il primo contributo è stato pubblicato nel secondo numero della rivista *Croatica et Slavica Iadertina* (2006). Lo scopo è triplice: completare mediante conferme utili le voci esistenti nelle *Jadranske etimologije* sulla base dei dati raccolti nelle ricerche toponomastiche e dialettologiche sulle isole e sulla costa croata dalla metà del 2006 fino alla fine del 2010 attraverso le quali si rafforzano o si correggono le proposte etimologiche di Vinja; sopperire alle mancanze rilevanti nella rete delle conferme sul terreno per alcune voci e proporre soluzioni etimologiche per voci finora non analizzate. Le voci riportate sono soprattutto di origine romanza e maggiormente di provenienza dalmatica.

PAROLE CHIAVE: *dalmatico, etimologia, parlate adriatiche croate, dialetti italiani meridionali.*

